

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศ ทำให้ประชากรจากชนบทอพยพมาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ประชากรส่วนใหญ่ได้มาอยู่อาศัยในลักษณะบุกรุกพื้นที่สาธารณะ ซึ่งทางราชการมองว่าผู้บุกรุกมีลักษณะการอยู่อาศัยที่ทำให้บ้านเมืองสกปรก ขาดความเป็นระเบียบ มองดูไม่สวยงาม ทางราชการจึงต้องการขับไล่ แต่ในทางปฏิบัติผู้บุกรุกมีความจำเป็นต้องอยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกพื้นที่สาธารณะ ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนเพชรคลองจั่นเป็นกรณีศึกษา โดยการศึกษา มีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาลักษณะการครอบครองที่ดิน สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ที่มีผลต่อการอยู่อาศัยของกลุ่มผู้บุกรุกที่ดินในกรุงเทพมหานคร ศึกษาความคิดเห็นและความต้องการ รูปแบบการอยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเพชรคลองจั่น ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการช่วยเหลือตนเอง ในด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของชุมชน และเสนอแนะรูปแบบการอยู่อาศัยของชุมชนเพชรคลองจั่น ให้สอดคล้องกับสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความต้องการของผู้อยู่อาศัยในชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัย แนวความคิดการเป็นชุมชนบุกรุก การไล่รื้อชุมชนแออัดและแนวทางแก้ไขปัญหา หลักการพัฒนาชุมชน ทฤษฎีการช่วยเหลือตนเองในที่อยู่อาศัย วิธีการที่ใช้กับโปรแกรมที่อยู่อาศัยแบบช่วยเหลือตนเอง โดยให้องค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม จากนั้นนำมาทำเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสำรวจภาคสนาม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในด้านต่างๆ อย่างละเอียด นอกจากนี้ได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรม SPSS for Window ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งงานวิจัยจะเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลจากการศึกษา พบว่า ลักษณะทางกายภาพมีผลต่อการอยู่อาศัยในด้านต่างๆ คือ การไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีผลต่อการอยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกในด้านความรู้สึกไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย การไม่กล้าปรับปรุงที่อยู่อาศัยเพราะเกรงว่าจะโดนไล่รื้อที่อยู่อาศัย ทำให้รู้สึกไม่พึงพอใจในที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเป็นเจ้าของบ้าน(ในชุมชนบุกรุกที่ไม่มีบ้านเช่า) ทำให้มีความรู้สึกในการมีส่วนร่วมวางแผนชุมชนที่ตนอยู่อาศัย มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้เส้นทางสัญจรภายในชุมชนที่มีเส้นทางที่เชื่อมติดต่อกันได้สะดวก มีผลต่อการทำให้ผู้อยู่อาศัยภายในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น

ความต้องการรูปแบบในการอยู่อาศัย พบว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ต้องการอยู่อาศัยในพื้นที่เดิมไม่ต้องการรื้อย้ายที่อยู่อาศัยไปยังพื้นที่อื่น โดยขอเช่าพื้นที่ทางราชการในการอยู่อาศัยให้มีความถูกต้องในระดับหนึ่ง

สำหรับแนวทางการพัฒนาชุมชนบุกรุกพื้นที่สาธารณะ สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนบุกรุกนอกจากจะต้องมีแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ชัดเจนแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ คือ ประการแรก การที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้ความสำคัญกับนโยบายในการพัฒนาชุมชน และพร้อมที่จะปฏิบัติ(การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆของชุมชน) ตามแนวทางที่คณะกรรมการชุมชนและผู้อยู่อาศัยในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้นมา ประการที่สอง องค์กรอิสระที่ได้เข้ามาช่วยเหลือชุมชนมีบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การให้ความรู้ในการบริหารจัดการชุมชน สนับสนุนด้านงบประมาณ ฯลฯ ประการที่สาม การที่ชุมชนบุกรุกต่างๆ ได้รวมตัวกันเป็นพันธมิตร เพื่อเสนอแนวความคิดและความต้องการของชุมชนบุกรุก จึงทำให้มีพลังในการเรียกร้องต่อรองข้อเสนอดังกล่าวต่อหน่วยงานของรัฐมากกว่าชุมชนใดชุมชนหนึ่งจะกระทำเพียงลำพัง

การวิจัยนี้จึงเสนอแนะว่า ในกรณีที่ดินของรัฐถูกบุกรุกและรัฐยังไม่มีเจตจำนงจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในที่ดิน และผู้บุกรุกต้องการเช่าพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย รัฐควรเปิดโอกาสให้ผู้บุกรุกเช่าพื้นที่ตามความเหมาะสม ในส่วนของชุมชนบุกรุกพื้นที่สาธารณะ ลักษณะการอยู่อาศัยควรช่วยกันดูแลไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ความสะอาดบริเวณที่อยู่อาศัย การรักษาความสะอาดคลอง และการพยายามไม่รื้อถ้าไปสร้างที่อยู่อาศัยในคลองซึ่งจะขวางกั้นการระบายน้ำ

Bangkok, a metropolitan of Thailand and a center of the country's civilization, attracts people from upcountry to migrate into the town. A large number of immigrants living in Bangkok are squatters. The government sees this group of people as a cause of unclean lives and wants to expel them. But in practice, the squatters have their own necessities in life and need to stay where they usually live. Using Petchklongchan community as a case study, the researcher intends to study patterns of shelter development of the squatters. The study aims to investigate the way to control land holdings, and to study the metropolitan physical, economic, and social aspects, which affect the living conditions of the squatters in communities. This thesis also strives to investigate the community's needs for housing and the mean to improve the living conditions and to solve the physical, environmental, economic, and social problems.

The study bases its framework on thought such as housing preference squatter settlement, slums demolition and its possible resolutions by means of development, self-help housing. Although the study focuses on qualitative method, it uses questionnaires survey, in-depth interview, and field observation to obtain relevant data. Questionnaires are analyzed using SPSS for Window program.

The study bases its frame work on though such as homing preference squatter settlement, slums demolition and its possible resolution

The study reveals that the major condition that affects resident's wellbeing has been the lack of tenure, which prevents them from improving their housing conditions, and makes their living condition unsatisfactory. A secured tenure ensures their participation in the community affairs and their enthusiasm in accomplishing the neighborhoods activities. Besides, the community walkways facilitates its member's interaction.

The study finds that the majority of dwellers want to live in the present sites, with out any intention to move out. They are willing to pay rent to legalize their settlements.

The study concludes that the squatter community should have a systematic approach for their community development together with a clear objective. Other factors includes: First, the community members must be motivated to act in accordance with the committee's direction. Second, non-governmental organizations must play an important role in assisting and supporting the communities on its management and administration, together with financial support. Third, an alliance of squatter communities could appeal their collective demand to their respective local government agencies to strengthen their negotiating power.

This research suggests that when the unused public land is invaded, the owner agency should give the squatter an opportunity to rent the land as appropriate. Squatters on the other hand, must take pre-caution not to temper with the environmental conditions by keeping the dwelling sites and canals clean, and not to build their housing into the canals, which will block the drainage along the canals.